

Polányi Mihály életútja, kutatói habitusa és embersége példa a dogmák bátor megkérdőjelezésére, a nem csak egy kultúra iránti

érdeklődés hasznosságára, és arra is, hogy nagy tudós is lehet érzékeny embertársainak igényei és problémái iránti.

Kulcsszavak: *Polányi Mihály, adszorpció, reakciómechanizmus, krisztallográfia, ismeretelmélet, Wigner Jenő, Melvin Calvin, John C. Polanyi, Fritz Haber Intézet, Manchester Egyetem*

HIVATKOZÁSOK

Bernal, J. Desmond (1968): The Material Theory of Life. *Labour Monthly*, July, 323–326. • <https://www.unz.org/Pub/LabourMonthly-1968jul-00323>

Hargittai István (2003): John C. Polanyi. In: Hargittai István: *Candid Science III: More Conversations with Famous Chemists*. (Hargittai Magdolna ed.) Imperial College Press, London, 378–391.

Hargittai István (2016): Michael Polanyi – Pupils and Crossroads – on the 125th Anniversary of his Birth. *Structural Chemistry*, 27, 10, DOI: 10.1007/s11224-016-0816-8 (in print).

Hargittai Magdolna – Hargittai István (2004): *Candid Science IV: Conversations with Famous Physicists*. Imperial College, London

Pais, Abraham (2000): *The Genius of Science: A Portrait Gallery*. Oxford University Press, Oxford, UK

Polányi Mihály (1917): *Gázok (gőzök) adsorbtiója szilárd, nem illó adsorbensen*. Doktori Dissertáció. Budapesti M. Kir. Tudomány-Egyetem Bölcsészeti Kara, Budapest

Polányi Mihály (1929): Polányi Mihály Nádas Sándorhoz. *Pesti Futár*, 37–38. Repr. in: *Polanyiana*, I/1, 1991, 26. • <http://tinyurl.com/zhjigipy>

Polanyi, John C. (2003): Michael Polanyi, the Scientist. *Polanyiana*, 1–2, 117–121. • <http://tinyurl.com/hvdextb>

Polanyi, Michael (1958): *Personal Knowledge. Towards a Post-Critical Philosophy*. The University of Chicago Press, Chicago • <http://www.strongwind.com.hk/pdfs/TuiJian/PersonalKnowledge.pdf>

Polanyi, Michael (1962): My Time with X-rays and Crystals. In: Ewald, P[aul] P[eter] (ed.): *Fifty Years of X-ray Crystallography*. International Union of Crystallography Utrecht, 629–636. • <http://polanyisociety.org/my-time.htm>

Wigner, Eugene P. (1992): *The Recollections of Eugene P. Wigner as Told to Andrew Szanton*. Basic Books, Cambridge, MA részletek: • <http://tinyurl.com/jyz6ck7>

Wigner, Eugene P. (2001): *The Collected Works of Eugene P. Wigner*. Volume VII: *Historical and Biographical Reflections and Syntheses*. (Annotated and edited by Jagdish Mehra) Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg–New York

URL: http://www.magyarulbabelben.net/works/en/Frost,_Robert-1874/The_Road_Not_Taken/hu/12645-A_nem_j%C3%A1rt_%C3%BAt

A HATALOMGYAKORLÁS MINT SZAKTUDÁS GONDOLATOK A MAGYAR FEJEDELEMSÉG LÉTREJÖTTÉRŐL

Sudár Balázs

PhD, tudományos főmunkatárs,
MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet
sudar.balazs@btk.mta.hu

Számos olyan mesét ismerünk – akár magyart, akár másfélét –, amelyben a szegény ember legkisebb gyermeke erejével, ügyességével, eszével, furfangjával megszerzi a királylány kezét, és vele a fele királyságot, majd később az egész ország bölcs és igazságos uralkodója lesz. E történetekben a tehetség a hatalmi hierarchia legtetejére röppíthet valakit – ilyen társadalmi modelleket a valóságban is ismerünk. Van azonban e meséknek egy különleges csoportja. Ezekben a majd királyságot nyerő szegény ember eredendően uralkodói családból származik, és csak sorsának valamely szerencsétlen fordulata juttatja alacsony sorba, s onnan verekszi vissza magát – immár saját erejéből – a társadalmi hierarchia csúcsára. Gondoljunk csak a királykisasszonyra, aki úgy szerette apját, mint a só! A történet-szöveg ebben az esetben annyiban különbözik az előzőektől, hogy a főhős nem csupán saját képességeire, hanem neveltetésének előnyeire – tulajdonképpen a hatalom világának az ismeretére – is számíthat.

A sztyeppe népek körében több hasonló történettel is találkozhatunk, melyek világo-

san mutatják, hogy az események efféle alakulása sem csupán a mesék világába tartozik, de legalábbis minden további nélkül elképzelhetőnek tartották azt. „Elkőborolt királyfiak” ténylegesen léteztek. Lássunk néhány példát! Az első türk kaganátus bukása után annak vezetői Kínába kerültek, ahol egyébként igen magas rangokat kaptak. A kagáni család egyik tagja azonban nem elégedett meg a helyzetével, hanem fellázadt, és elmenekült a számára kijelölt udvarból. Fia így emlékezett az eseményekre: „Kagán atyám tizenheted magával indult el. Vonulásának híre elterjedt, a város lakói a hegyekbe vonultak, a hegyek népei a völgyekbe szálltak, s egybegyűlten hetvenre szaporodtak. [...] Számuk hétszázra növekedvén, őseim törvénye szerint megszervezte, új életre keltette a népet, melynek nem volt birodalma és kagánja.” A későbbi Elteris kagán tehát kiemelt társadalmi helyzetét feladva, nem kis kockázatot vállalva előlről – és alulról – kezdte meg birodalma újjáépítését. Sikerral: néhány éven belül létrejött a második Türk Kaganátus. Második példánk a kimekek birodalmának létrejötté-

ről feljegyzett, s a II. századtól ismert történet. E szerint a tatár uralkodó halála után a trónt nagyobbik fia örökölte. A kisebbik fiú azonban magának kívánta a hatalmat, ezért megpróbálta meggyilkolni bátyját. Nem járt sikerrel, ezért egy rabszolgánövel elmenekült, s az Irtis folyó mellett telepedett le, ahol vadászattal tartották fenn magukat. Egy idő múlva legelőt kereső tatár pásztorok telepedtek le a közelükben, akik a menekült herceget, Sádót nagy tisztelettel öveztek. Amikor kiderült, hogy népiüket az ellenség legyilkolta és szétszórta, akkor az életben maradtakkal egyetemben Sád alattvalói lettek. Hamarosan számuk hétszázra emelkedett, hét törzsbe szerveződtek, s létrejött a kimek állam. A menekült herceg ebben az esetben valóban a társadalmi hierarchia aljára, sőt, ami még veszélyesebb, azon kívülre került: magányos vadász lett. Innen kapaszkodott fel ismét a csúcsra: egy „nép” uralkodójává vált. Harmadik példánk magának Dzsingisz kánnak a története. Dzsingisz apja a szűkebben vett mongol törzsszövetség kánja volt, de halála után családja elveszítette a hatalmát. Ráadásul Dzsingiszzen a kereitek – egy másik mongol törzs tagjai – egy régi sérelem miatt bosszút álltak, elrabolták a feleségét, ő maga alig tudott elmenekülni a Hentij-hegységbe. Innen kezdte hosszú felkapaszkodását a nagykáni hatalomig.

Van azonban a feljebb említett mesék – akár szegény ember gyermeke, akár sorsüldözött királyi sarj szerepeljen bennük – és a történeti szövegek között egy jelentős különbség. A mesehősök már meglévő országokat szereznek meg, ezzel szemben a fent idézett történetek főszereplői országot hoznak létre maguknak, szinte a semmiből. Az előbbi esetben – a mesék szintjén – elég a rátermettség vagy a vitézség, utóbbiban semmiképp.

Másképp fogalmazva: az első esetben valaki egy meglévő országon (azaz struktúrán) belül érvényesül, utóbbiban pedig ő maga hozza létre azt, s ismerteti el a környezetével. Ám ahhoz, hogy valaki országot alapítson, igényének kell lennie arra nézvést, hogy országot alapítson (ami korántsem magától értetődő), és tudnia kell, mi fán terem az ország. Hogyan kell azt működtetni, kézben és egyben tartani. Ez pedig akárhogy is nézzük, egyfajta speciális szaktudás, amely általában nem magától van meg valakiben, hanem el kell sajátítani azt. (Nem véletlen, hogy az uralkodók gyakran „gyakorlóterepként” országrészeket engedtek át utódaiknak: ha átveszik az uralkodás feladatát, felkészülten tegyék azt.) Többek között ezért is fontos a királyi vér.

A származás, a neveltetés erejét számos olyan történet is világosan mutatja, amelyekben a kérdéses szereplő nem eredendő helyzetének megfelelő környezetben és anyagi körülmények között él, környezete mégis egyértelműen érzékeli, hogy eltér sorstársaitól, kimagaslik közülük. Idézhetnénk olyan meséket, amelyekben ennek-annak feltűnik a hajdani királyfi vagy királylány eleganciája, választékossága, lássunk azonban inkább két keleti példát! Az egyik látszólag távolra mutat: Gautama Sziddhártha herceg – a leendő Buddha – az uralkodás nyüge helyett úgy döntött, hogy az emberek szenvedéstől való megszabadításának szenteli életét. Elhagyta hát atyja udvarát, és koldusruhában járta a világot. Nemes vonásai, előkelő viselkedése azonban mindenhol feltűnést keltett. Amikor Radzsagriha városába ért, Bimbiszára király gyorsan felfigyelt a városába érkező különös koldusra, akiről hamarosan kiderítettette, hogy ki is valójában, s megpróbálta rábeszélni, hogy térjen vissza az őt megillető társadalmi pozícióba. E történet minden bizonnyal ismert

volt Közép-Ázsiában is, minthogy a buddhizmus már az I. századtól jelen volt a térségben, és jelentős szerepet játszott Turkesztán kulturális életében. A felismert királyfi egy másik – immáron törökre fordított – buddhista történetben is megjelenik. Jótett királyfit testvére, Gonosztett királyfi megvakítja és elűzi, mert magának akarja a hatalmat. A szerencsétlent egy szellem vezeti el egy városba, melynek kapujában azonban egy bika felökli. A helyi fejedelem hajcsára ekkor így szól hozzá: „Előkelő származású embernek látszol, hogy jutottál ilyen szerencsétlen sorsra?” [...] „Szerencsétlen, nyomorult koldus vagyok” – feleli a királyfi. A hajcsár azonban tudván, hogy nem közönséges emberrel van dolga, házába fogadja, és egy ideig istápolja.

A hajdani előkelő nevelés tehát kitörölhetetlen nyomokat hagy. Mindez azért érdekes, mert ez az alapja a majdani visszatérésnek: egy uralkodó gyermeke akarva-nem akarva, tudatos nevelés vagy egyszerűen csak mindennapi tapasztalatai révén ismeri az uralkodás művészetét. Fogalma van arról, hogy hogyan kell vagy lehet egy országot irányítani. Elteris kagán remek kínai nevelésben részesült, és régi uralkodói dinasztia sarja volt, Sád egy uralkodó gyermeke, Dzsingisznek pedig az apja is törzsfőnök volt, s régi mongol királyok családjából származott. Országépítő teljesítményük tehát nem a semmiből eredt: nagyon komoly – korántsem mindenkinek a rendelkezésére álló – háttértudásra, mondhatni szaktudásra alapozódott.

Mindez azért érdekes a számunkra, mert esetleg a magyar történelem szempontjából is meggondolandó elvet rögzít: a felemelkedő ország vezetője mögött komoly országvezetési szaktudást sejtethetünk. Vajon gondolhatunk-e effélére az első magyar dinasztíának, Álmos családjának hátterében is?

Bizonyos, hogy a magyar állam megszerveződésének folyamata Etelközben igen fontos eseményhez érkezett: a közösség szerveződési szintje egy fokkal magasabbra lépett. A korábbi – nem tudjuk, milyen távoli múltra visszatekintő – törzsszövetség helyét egy hierarchikus, egy fő vezette államkezdemény vette át. Míg korábban egyenrangú vezetők szövetségéről volt szó, most e vezetők főnököt emeltek maguk fölé. Az eseményt mind a bizánci, mind a magyar hagyományok rögzítik (hozzátéve azt is, hogy korábban ilyen szerveződés nem volt), a muszlim források pedig az eredményt írják le a kende és a gyula tisztségének megemlékezésével. Arról pedig, hogy a fejedelemség létrejöttének tényleges látszata is volt, Bölcs Leó emlékezett meg: „csak a bolgárok és kívülük még a türkök (magyarok) népe fordít gondot az egyöntetű hadirendre.”

A magyar és a bizánci források egyöntetűen arra mutatnak, hogy a fejedelemség létrejöttére nem túlságosan sokkal a honfoglalás előtt kerülhetett sor: Bíborbanszületett Konstantin szerint az az Árpád az első fejedelem, aki a honfoglalást is vezeti, a magyar hagyományban pedig Álmost a Kárpátokban ölik meg. Mindez azt jelenti, hogy az államszervezésre Etelközben, jó eséllyel a 9. század utolsó harmadában került sor.

A kérdés az, hogy a hét vezér miért döntött úgy, hogy fejedelmet emel maga fölé: az esemény korántsem magától értetődő. A 9. századi Kelet-Európában nem túlságosan sok állam létezett. Természetesen erős befolyással bírt a térségre – kereskedelmi kapcsolatain és csekély krími territóriumán keresztül – a Bizánci Birodalom. Hosszú ideje fennállt a sztyeppei eredetű vezetéssel bíró Kazár Kaganátus. Messze nyugaton, az al-dunai régióban pedig a Bolgár Cárság hozott létre tartós államot. Ezekon túlmenően azonban más,

komolyabb államszerveződéstről nem tudunk: a szlávok és a finnugorok nem jutottak el a megszerveződés magasabb fokára, a ruszok éppen csak megjelentek a térségben, és egyelőre csak kisebb városállamokat hoztak létre. Nem tudjuk, hogy mi történik ekkoriban a volgai bolgárokkal: bár északra vándorlásuk már jó ideje zajlott, államiságuknak majd csak a 10. századból lesznek biztos emlékei. A sztyepei nomádok pedig nem feltétlenül törekedtek magasabban szervezett államok létrehozatalára, a besenyők például ismereteink szerint sosem jutottak ilyen szintre, és a nyomukban érkező kunok is igen laza szervezeti formákat mutattak. Cseppet sem törvényszerű tehát, hogy a magyarok éppen az Etelközben, és éppen a 9. század utolsó harmadában választottak fejedelmet.

A miértre csupán a magyar hagyományokban találunk választ, melyek a honfoglalással indokolták a fejedelmválasztást: eszerint a magasabb szintű szerveződésre egy feladat jobb, sikeresebb végrehajtása érdekében volt szükség. Bíborbanszületett Konstantin ugyan az okot homályban hagyja, de a kazár hatás kiemelésével legalább a hogyanra valamiféle választ ad. A magyar történettudomány ez utóbbi információra épített: több száz éves kazár–magyar együttélést feltételezve, a kazár államszerkezet lemásolásával számolva nem sokat foglalkozott az okok kérdésével. (Jellemzően az sem merült fel, hogy a kazároknak vajon miért is lett volna jó, ha a magyarok megszerveződnek.) A rendelkezésünkre álló forrásokban – történetekben és másokban – azonban e hosszú együttélésnek semmiféle bizonyítékára nem bukkanunk, ahogy a kazároknak való alávettség is inkább csak feltételezésnek tekinthető. A régészeti kutatások jelenlegi állása szerint pedig szintén nem valószínű hosszabb kazár–magyar együttélés.

Bár elterjedt elképzelés, hogy a Konsztantinosz által emlegetett háromévnnyi együtt hadakozást alaposan ki kell tágítani időben, lehetséges, hogy a tudós császár mégsem tévedett. Így viszont a „kazár modell” használhatósága sokat veszít erejéből.

Létezik azonban egy eddig kevésbé vizsgált lehetőség is. Anonymus szerint Álmos fejedeleme régi királyi családból származott, amelyet ő Attilán keresztül Magógig vezetett vissza. E megállapítás lehet éppen toposz is, de egyáltalán nem zárható ki az sem, hogy valós háttere van. Ennek látszólag ellentmondanak azok a kijelentések, amelyek szerint Álmos/Árpád megválasztása előtt a magyaroknak nem volt uralkodójuk. Ez azonban cseppet sem zárja ki azt a lehetőséget, hogy az uralkodó, esetleg nemzetsége vagy törzse egy másik – korábbi –, ténylegesen létező és működő állam vezetői pozícióját töltötte volna be. Éppen ilyen példát idéztünk feljebb is: a kimekeknek nem volt államuk, újdonsült uralkodójuk mégis királyi családból származott. Egy efféle konstrukciónak nincs akadálya az Árpádok esetében sem. Arról ugyanis lényegében semmit nem tudunk, hogy a hét törzs milyen eredetű volt, milyen nyelven beszélt, s hogyan került bele a szövetségbe.

Nem tudjuk azt sem, hogy Álmos és családja melyik törzshöz tartozott, sőt, az sem egészen egyértelmű, hogy valamelyikükhöz tartozott-e egyáltalán. A választást leíró szövegek megfogalmazása kifejezetten homályos: „a hét férfiú szabad akarattal és egyetértéssel vezérül és parancsolóul választotta magának... Álmost. Majd a fent említett férfiak mindegyike Álmos vezérért [...] saját vérét egy edénybe csurgatta, s esküjét ezzel szentesítette” – írja Anonymus. Mintha arra utalna ezzel, hogy Álmos a heteken kívüli személy – később viszont közülük valónak tekinti. A *Képes Krónika*

szerzője szintén kissé belezavarodik a számolásba: „hét seregbe oszlottak, úgy, hogy minden seregnek volt egy kapitánya, [...] Ama kapitányok közt a leggazdagabb és hatalmasabb Árpád volt, Álmos fia [...]”, majd így folytatja: „Árpád pedig ezenközben a hét vezérrel bejött Pannóniába.” Azaz Árpád egy a hét közül, de rajtuk kívül is áll. Konstantin egyértelműbb: „Első fejük az Árpád nemzettségéből sorban következő fejedeleme, és van két másik is, a jila és a karcha, akik bírói tisztséget viselnek; de van fejedelme minden törzsnek is.” Tehát a nyolc – hét magyar és az egyesített kabar – törzsnek van egy-egy feje, rajtuk kívül pedig még három törzsnek feletti, „összállami” vezető is működik. De vajon ők honnan származnak? Az államszervezés kérdéseivel jelen tanulmányunkban nem kívánunk foglalkozni, itt most elegendő jelezni: a törzsfők és az állami vezetők viszonyának kérdése további kutatásokat igényel. Az mindenesetre elmondható, hogy a hét törzsön kívülről származó uralkodó (család) esete sem zárható ki a lehetőségek köréből. Ilyenre is ismerünk példát a sztyepei történelemből: a négy krími tatár nemzetség kívülről – Litvániából – hívta meg a leendő uralkodói család első tagját, Hadzsi Girajt.

Elméletileg minden további nélkül elképzelhető tehát Anonymus azon állítása, hogy Álmos királyi családból származott. Erre utalhat esetleg az atya vagy dédapa, Ügyek neve is. A magyar történeti irodalom általában úgy tartja, hogy e férfiú mitikus, kitalált szereplő: neve szentcskét jelentene – nevében egyház és ünnep szavaink ótörök eredetű alapja, a szent jelentésű *egy* lappangana –, s a család kiválasztottságát volna hivatott jelezni. Felmerült azonban egy másik – gyorsan, de nem kellő megalapozottsággal – elvetett lehetőség is. E szerint Ügyek neve egy török méltóság-

névből, az *üge/öge*-ből származna. Ez tulajdonképpen nem volna meglepő, számos Árpád-kori magyar név megy vissza efféle méltóságnevekre, például a Tárkány, a Géza vagy a Vajk, és a kicsinyítő képzővel való ellátottság sem lenne meglepő. Azaz semmi akadálya annak, hogy Ügyeket valós történelmi szereplőnek tekintsük, aki ráadásul nevét egy méltóságról veszi, ami éppenséggel előkelő származásra is utalhat. A név egyébként is elgondolkodtató: a magyarság körében nem használatos, és nem sokan viselték a sztyeppén sem. Érdekes módon éppen a számunkra fontos időszakban, a 9. században élt egy hasonló nevű személy, Üge: ő volt az ujugorok utolsó kagánja, akit a menekülő törzsek már a birodalom szétverése (840) után választottak meg vezetőjüknek. 846-ig vezette egyre fogyatkozó népét, miközben a kínaiak és a kirgizek vadásztak rá. Végül az Altaj hegységben saját főembereinek egyike végzett vele, felesége, fia és öccse néhány lovas kíséretében nyugatra menekült, további történetük ismeretlen.

Bár az időrendi egybeesés kifejezetten csábító, bizonyítékok hiányában mégsem állíthatjuk, hogy az ujugur kagáni család kapcsolatban állt volna az Árpádokkal. Arra azonban mégis jó példát szolgáltat Üge elmenekült testvéreinek és fiának az esete, hogy birodalomszervezésben és -vezetésben járatos, „profli politikus” hercegek valóban „kóboroltak” a sztyepperégióban, akár a 9. században is. Ők rendelkezhetek birodalomépítő motivációval, és „szállíthatták” azt a szaktudást, amelyre ehhez szükség volt. Mindezek alapján úgy vélem, a magyar állam létrejöttének történetéből egy ilyen forгатókönyv lehetőségét sem érdemes kizárni.

Kulcsszavak: *Árpád-ház, törzsszövetség, fejedelmválasztás, hatalom, országépítés, Álmos, Ügyek*

IRODALOM

- Anonymus – Kézai Simon (2004): *A magyarok cselekedetei*. (ford. Veszprémy László) Osiris, Budapest
- Asvaghósa (1999): *Buddha élete. Buddhacsarita*. (ford. Vékerdi József) Terebess, Budapest • <http://mek.niif.hu/00100/00158/00158.htm>
- Dromp, Michael R. (2005): *Tang China and the Collapse of the Uighur Empire: A Documentary History*. Brill, Leiden
- Györfly György (1948): *Kronikáink és a magyar őstörténet*. Néprudományi Intézet, Budapest
- Györfly György (szerk.) (1986): *A magyarok elődeiről és a honfoglalásról. Kortársak és krónikások híradásai*. Gondolat, Budapest
- Kakuk Zsuzsa (szerk.) (1985): *Örök köbe vésvé. A régi török népek irodalmának kistükré*. Európa Könyvkiadó, Budapest

- Kristó Gyula (1980): *Levedi törzsszövetségétől Szent István államáig*. Magvető, Budapest
- Kumekov, Bolat E. (2013): *Arap Kaynaklarına Göre IX-XI. Asırlarda Kimek Devleti*. Türk Tarih Kurumu, Ankara
- Ligeti Lajos (ford.) (1962): *A mongolok titkos története*. Gondolat, Budapest
- Róna-Tas András (1997): *A honfoglaló magyar nép*. Balassi, Budapest
- Szabados György (2011): *Magyar államalapítások a IX–XI. században. Előtanulmány a korai magyar állam történelmének fordulópontjairól*. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged
- Taşgıl, Ahmet (2010): *Töles Boyları*. • <http://ahmettasgil.files.wordpress.com/2010/10/toles.pdf>
- Tóth Sándor László (1998): *Levediától a Kárpát-medencéig*. Szegedi Középkorász Műhely, Szeged

Tudós fórum

BESZÁMOLÓ
A TÁRSADALMI NEM:
ELMÉLETI MEGKÖZELÍTÉSEK,
KUTATÁSI EREDMÉNYEK
KONFERENCIA ELŐADÁSÁIRÓL

Lantos Nóra

doktorandusz,
ELTE Pszichológiai Doktori Iskola

Máriási Dóra

doktorandusz,
ELTE Pszichológiai Doktori Iskola

Szemán Dénes

doktorandusz,
ELTE Pszichológiai Doktori Iskola

Vida Katalin

doktorandusz,
ELTE Pszichológiai Doktori Iskola

Kovács Mónika

PhD, egyetemi docens,
ELTE Interkulturális Pszichológiai és Pedagógiai Intézet
kovacs.monika@ppk.elte.hu

Ez év májusában az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya tudományos ülést rendezett a társadalmi nem elméleti megközelítéseiről és a hazai kutatások eredményeiről. A konferencia első szekciója *A társadalmi nem és a pszichológiai elméletek* címen a pszichológia három különböző irányából kiinduló előadást fogott össze: egy pszichoanalitikus, egy szociálpszichológiai és egy kognitív pszichológiai keretbe illeszkedő gondolatmenetet ismerhettünk meg. Míg Pléh

Csaba azzal foglalkozott, hogyan hat – ha egyáltalán – nemünk a megismerési folyamatokra, addig Borgos Anna és Kovács Mónika a nemeket konstruáltságukban vizsgálta, megkérdőjelezvén a nőiség biológiai mibenlétét és rögzítettségét. Borgos Anna a pszichoanalitikus elméletek nőiségképét elemezte, míg Kovács Mónika azt mutatta be, hogy a női mivolthoz kapcsolódó sztereotípiák és identitások más hierarchia-legitimáló ideológiákkal összekapcsolódva hogyan rögzítik a